Identitatea satului tradiţional în contextul politicilor sociale ale statului român din perioada interbelică

Adrian CRUPA

Tema Simpozionului din acest an, ca şi cele ale ediţiilor anterioare, ridică problema păstrării identităţii culturale naţionale în contextul mai larg al integrării europene. Pare să fie un subiect specific României ultimilor ani, dar situaţiile similare au reprezentat, de fapt, o constantă a ceea ce numim „istoria modernă a României". În consecinţă, considerăm oportună studierea felului în care precursorii noştri au înţeles să soluţioneze provocările procesului de integrare, precum şi crizele determinate de acesta.

Sfârşitul primei conflagraţii mondiale şi desăvârşirea unităţii naţionale au constituit, pentru statul român, premisele unor profunde transformari sociale, culturale şi de mentalitate. Mare parte dintre reprezentanţii generaţiilor mature, dar şi din rândurile tinerei generaţii, erau conştienţi că un capitol al istoriei poporului român (unirea teritorială) tocmai se încheiase, lor revenindu-le o altă misiune decât înaintaşilor, anume aceea a manifestarii depline a identităţii româneşti în plan cultural. În *Memoriile* sale, Mircea Eliade mărturisea: „...destinul nostru era exclusiv *cultural.* Aveam de răspuns la o singură întrebare: suntem capabili sau nu de o cultură majoră, sau suntem condamnaţi să producem, ca până în 1916, o cultură de tip provincial, traversată meteoric de genii solitare ca Eminescu, Hasdeu, Iorga? Apariţia unui Vasile Pârvan, unui Lucian Blaga, Ion Barbu, Nae Ionescu şi a altora îmi confirmase încrederea în posibilităţile creatoare ale neamului românesc. Dar la întrebarea pusă generaţiei noastre trebuia să răspundem repede [...] trebuia să răspundem «cât mai era timp»"[1]. „Răspunsul" aşteptat va fi rostit însă pe mai multe voci: unele insistând pe creaţiile culturale de elită (cum este cazul lui Eliade, Cioran, Ionesco ş.a.), altele pe manifestările politice (curentele şi mişcările naţionaliste, specifice, de altfel, întregii Europe de la acel moment) iar altele (aparţinând, în special, reprezentanţilor Şcolii sociologice de la Bucureşti) pe eforturile de cunoaştere a culturii tradiţionale şi de reformare a mediului social care dăduse naştere respectivei culturi – satul românesc tradiţional.

Dintre toate, „vocea" Şcolii lui D. Gusti se singularizează prin felul în care, nu doar concepe identitatea naţională românească, ci caută să intervină activ în societatea contemporană, urmărind să determine din interior conştientizarea identităţii şi, astfel, a locului naţiunii române în context global. În acest sens, profesorul Gusti nota în 1934: „o dată întregirea efectuată, idealul politic şi naţional se socoteşte înfăptuit; urmează să se asigure României o dezvoltare culturală originală, care să o ridice alături de celelalte ţări europene şi să-i justifice într-un anumit sens existenţa. [...] Problema însă nu se rezolvă cu atât, am putea spune că ea abia acum începe. O cultură nu se poate improviza; noi am arătat pe larg atât la Institutul Social Român cât şi în activitatea

[1] Mircea Eliade, *Memorii (1907-1960)*, ediţia a II-a revăzută şi indice de Mircea Handoca, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997, p. 344.

BDD-V2422 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:26:24 UTC)

noastră ministerială, nevoia unei *politici a culturii şi treptata transformare a statului politic într-unul cultural*"[2].

În dermersul său, D. Gusti şi discipolii săi au invocat câteva exemple de acţiuni similare în plan internaţional, receptate critic ca modele – perfectibile – de urmat. Este vorba, mai întâi, de curentul reformist cultural-religios iniţiat de învaţatul danez Nikolai Grundtvig[3], ale cărui „şcoli ţărăneşti" sunt deseori amintite[4] ca dezirabile şi în ceea ce-i priveşte pe ţăranii români. De asemenea, la loc de frunte este citată şi soluţia „sociologiei rurale aplicate" folosită în prima jumătate a secolului trecut, în domeniul administraţiei agriculturii şi a problemelor sociale rurale, de către statul american: „Lecţia pe care o oferă însă Statele Unite ale Americii, Europei şi, mai ales, statelor agrare europene, constă în *strânsa colaborare între ştiinţa sociologiei cu practica politicii de stat*. Pilda cea mai elocventă au dat-o înşişi preşedinţii de republică T. Roosvelt, W. Wilson şi H. Hoover prin impulsul şi iniţiativele luate pentru organizarea cercetărilor de sociologie rurală; oamenii de stat americani au transformat Ministerul de Agricultură în sociologie aplicată, *utilizând şi înfăptuind în practică rezultatele studiilor ştiinţifice printr-o secţie specială a acestui departament, numită «Division of Farm Population and Rural Life»*. Această sociologie rurală aplicată se aduce la cunoştinţa publicului, de guvern, în buletine (peste 70!), reviste şi manifeste «ca politică agrară oficială» şi este, în acelaşi timp, popularizată de o armată întreagă de preoţi, învăţători şi funcţionari comunali şi răspândită astfel, prin ei, ca şi prin staţiunile agrare de experimentare, până în cele mai îndepărtate comune şi ferme"[5]. Direcţia urmată de programul de reforme al Şcolii Sociologice de la Bucureşti va prezenta apropieri sensibile faţă de modelul american, cu menţiunea că, în cazul şcolii româneşti, accentul nu a căzut atât pe determinările şi evaluările statistice ale diverselor aspecte particulare, cât pe receptarea şi studierea în ansamblu a tuturor aspectelor realităţii sociale a satului.

Nu au fost ignorate nici modelele autohtone de acţiune socială, precum cel al lui Spiru Haret, caracterizat, în primul rând, printr-un efort educativ susţinut de „răspândire a cunoştinţelor folositoare pe calea *tipăriturilor* şi a *conferinţelor populare*, potrivit unui plan elaborat central"[6], pus în practică prin intermediul intelectualilor de la ţară. Acţiunea informativ-educativă, asfel „instituţionalizată", fusese dublată şi de o sensibilitate şi o grijă deosebită a omului Spiru Haret, care, dincolo de viaţa politică şi ministerială, purta o consistentă corespondenţă cu diferiţi locuitori ai satelor în scopul îmbărbătării şi sfătuirii lor. Însă o asemenea pildă, dominată de un sincer entuziasm, dar şi, câteodată, de un amatorism cras, se cerea depăşită în sensul profesionalizării activismului social pe baza *cunoaşterii realităţii sociale a satului românesc*. Tocmai de

[2] D. Gusti, *Sociologia monografică, ştiinţă a realităţii sociale* în D. Gusti, T. Herseni, H. H. Stahl, *Monografia. Teorie şi metodă*, Bucureşti, Editura Paideia, 1999, p. 62.
[3] Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783-1872), episcop şi poet, autor de imnuri religioase care circulă în toate ţările nordice, întemeietorul unei mişcări de revitalizare a vieţii religioase şi culturale daneze şi, concomitent, unul dintre iniţiatorii primelor studii de literatură scandinavă.
[4] Henri H. Stahl aminteşte o conferinţă „despre Grundtvig şi şcolile ţărăneşti din Danemarca" (Henri H. Stahl, *Amintiri din vechea şcoală a „monografiilor sociologice"*, Bucureşti, Editura Minerva, 1981, p.23) pe care D. Gusti a susţinut-o în 1926 la Brăila; dar ideea „şcolilor ţărăneşti" este cuprinsă inclusiv în proiectul de reformă a învăţământului iniţiat în 1933 de cabinetul ministerului condus, pe atunci, de către profesor.
[5] D. Gusti, *op. cit.*, p. 40.
[6] *Idem*, p. 27.

BDD-V2422 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:26:24 UTC)

aceea, atenţia s-a îndreptat firesc spre cercetarea satului românesc tradiţional ca fapt social complex şi ca principală sursă a identităţii naţionale, scopul urmărit fiind elaborarea unei – în termeni gustieni – „*ştiinţă a naţiunii*”[7], bază pentru o ulterioară *etică* şi *politică a naţiunii*.

Apropierea de satul tradiţional s-a dovedit însă a nu fi una facilă, „căci – observa Anton Golopenţia – satul e puţin cunoscut în România. Deşi locuitorii oraşelor noastre se trag mai toţi de la ţară şi cu toate că mulţi îşi au acolo bunicii sau chiar părinţii. Pricina stă întrucâtva tocmai în faptul că lumea e încă prea aproape de el. Cei cuceriţi de civilizaţie, copleşiţi de mulţimea uşurinţelor pe care ea le oferă, vor să uite cât mai de-a întregul legăturile lor cu viaţa pe care o văd numai de o frustă primitivitate, a satului. Ei deplâng starea lui înapoiată: lipsa de igienă, analfabetismul şi toate celelalte scăderi asemănătoare. Cei intraţi în legătură cu cultura ţărilor apusene, cărturarii mânuitori de gânduri încolţite în oameni trăiţi în împrejurări ajunse de veacuri orăşeneşti, dimpotrivă, vor să fie cât mai aproape de sat, însă de cel idilic şi neprihănit visat de pilduitorii lor citadin-osteniţi. Întristaţi de «trivializarea» treptată a vieţii rurale, ei cer neîncetat transformarea satelor într-un fel de parcuri americane ale omenirii simple şi fericite, în care intelectualul în vacanţă se poate reculege evlavios”[8]. Pe de o parte, galeria de posibili cercetători, ilustrată ironic de Golopenţia în fragmentul citat, necesita o profundă şi strictă educaţie sociologică spre a putea mai întâi să înţeleagă, iar de-abia mai apoi să se apropie de satul cercetat ca activişti sociali avizaţi. Iată de ce, într-o primă fază, atenţia Institutului Social Român s-a îndreptat către organizarea şi pregătirea specialiştilor necesari în cadrul Seminarului de Sociologie al Facultăţii de Litere şi Filosofie al Universităţii din Bucureşti[9], între 1924 şi 1925 studenţii pregătindu-şi aparatul teoretic şi studiind documentaţia deja existentă despre terenul ce urma a fi cercetat. Începând cu vara anului 1925, demersul Institutului Social Român trece de la stadiul pur teoretic, la acela al practicii sociale, prin iniţierea campaniilor „monografiilor sociologice”[10], cu rostul dublu de a forma, nu doar sociologi „teoreticieni”, ci şi „practicieni”, precum şi de a lua cunoştinţă cu satul românesc real contemporan, iar nu cu cel închipuit în manieră sămănătoristă. După formarea unui nucleu de specialişti capabili să formeze şi să coordoneze la rându-le alţii, din 1934 se trece la extinderea campaniilor monografice la scară mult mai mare şi cu alte scopuri decât cele ale primelor.

Se urmărea, de astă dată, nu doar cunoaşterea deplină a satului, notarea, descrierea şi conservarea structurilor sale tradiţionale şi inventarierea problemelor sociale existente, ci se dorea ca, în virtutea cunoaşterii realităţilor sociale profunde, să se purceadă şi la încercarea de rezolvare firească a crizelor ce defineau satul aflat în plin proces de modernizare pe toate planurile. Se poate, astfel, vorbi despre perioada cuprinsă între 1934 şi 1938 ca despre una a „acţiunii sociale”. Dacă până atunci statul

[7] Cf. articolul omonim din ****Enciclopedia României*, vol. I, Bucureşti, 1938, p. 17-30.

[8] Anton Golopenţia, *Un sat basarabean* în Anton Golopenţia, D. C. Georgescu, *60 sate româneşti cercetate de echipele studenţeşti în vara 1938*, vol. II, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Paideia, 1999, p. III.

[9] Despre organizarea şi programele Seminarului de Sociologie, cf. Mircea Vulcănescu, *Şcoala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1998, capitolul X *Seminarul*.

[10] Campaniile „monografiilor sociologice” se vor succede în următoarea ordine: 1925-Goicea Mare, Dolj; 1926-Ruşeţu, Brăila; 1927-Nerej, Vrancea; 1928-Fundu-Moldovei; 1929-Drăguş, Ţara Oltului; 1930-Runcu, Argreş; 1931-Cornova, Basarabia; 1932-1933-Drăguş, Făgăraş.

BDD-V2422 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:26:24 UTC)

român nu fusese implicat direct în demersul reformist al Şcolii de la Bucureşti, de data aceasta – datorită totuşi personalităţii şi influenţei lui Gusti – acţiunile monografice intră sub tutela oficială, prin intermediul Fundaţiilor Culturale Regale, echipele monografice numindu-se de acum încolo „echipele regale studenţeşti". Din păcate, iniţiativa nu a aparţinut statului, puterii sale politice, ci a fost rezultatul diverselor acţiuni întreprinse de Dimitrie Gusti ca profesor, ca director al Institutului Social Român, ca ministru între 1932-1933 al Ministerului Instrucţiunii publice şi al Cultelor[11] şi, nu în ultimul rând, ca personalitate umană care exercita influenţă, inclusiv asupra Regelui Carol al II-lea. De altfel, Fundaţiile însele erau oarecum rodul eforturilor lui Gusti: „în 1920, profesorul Gusti propusese înfiinţarea unei «Case a culturii poporului» menită să dea o organizare sistematică a tuturor acestor acţiuni. Pusă sub egida prinţului moştenitor şi având pe profesorul Gusti ca director, această formaţie nu a avut durată. În locul ei, în 1922, luase fiinţă Fundaţia culturală Principele Carol, sub direcţia lui Gh. D. Mugur, om de reală bună-credinţă, entuziast de tip «haretist»"[12].

Pe de altă parte, satul însuşi se afla deja într-o stare confuză, creată atât de disoluţia structurilor tradiţionale care-i reglau viaţa economică, socială şi spirituală, cât şi de procesul de modernizare şi capitalizare care îşi făcea simţită prezenţa din ce în ce mai acut. Iată cum îl aflau în vara anului 1938 cercetătorii echipelor regale studenţeşti: „ceea ce îi stăpâneşte în orice acţiune a lor este *resemnarea*. [...] Noua stare de lucruri i-a dezorientat şi mai mult; şi amintirea vremurilor pe care le-au trăit îi împiedică de a lua iniţiative noui. Traiul prea greu i-a făcut închişi, îndreptaţi spre nevoile personale şi destrămând prin aceasta, legăturile cu viaţa de obşte. Rabdă nevoile, intemperiile vremii, lipsa de hrană suficientă şi sunt prea sceptici ca să-şi mai închipue că ar putea veni şi pentru ei vremuri mai bune. Sunt foarte neîncrezători în tot ce se încearcă să se facă pentru ei şi pentru ridicarea satului lor. *Nu au încredere în conducătorii lor*, care nu încearcă o ridicare a moralului satului pentru ca mai apoi pe baza ei să se pornească la o ridicare economică şi tot aşa *în cei ce vin să lucreze în satul lor*. Nu văd altă posibilitate de trai în afară de cultivarea unei bucăţi de pământ şi un an care le aduce recoltă slabă cum a fost anul acesta, îi influenţează într-atât încât nici sărbătorile nu şi le mai petrec ca altădată. Numărul horelor din vara aceasta a fost mai mic şi chiar atunci când se făceau, în afară de tineri, aproape nici unul dintre bărbaţii în vârstă nu venea să le privească ca altădată. În zilele de lucru şi la sărbători se cânta prea puţin. Am spune că munca n-o întovărăşesc mai niciodată de cântec. Merg *tăcuţi, îngânduraţi, resemnaţi la lucru*. Dar când se găsesc la «deal», cei mai tineri dintre ei îşi mai aduc aminte să cânte şi atunci vezi că au uitat ce cântau bătrânii"[13].

Departe de a fi una idilică, situaţia satului contemporan nu era nici măcar una încurajatoare pentru tinerii cercetători, deşi – timpul va demonstra prin publicaţiile ulterioare – în acelaşi sat trăiau oameni în stare de magnifice formulări sintetice ale viziunii lor despre lume, capabile să impresioneze până şi pe discipolii unor nume

[11] Cf. volumul *Un an de activitate la Ministerul Instrucţiei, Cultelor şi Artelor 1932-1933*, Bucureşti, 1934.
[12] Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 281.
[13] Yolanda Nicoară, *Bârseşti, un sat răzăşesc din Nordul Vrancei* în Anton Golopenţia, D. C. Georgescu, *60 sate româneşti cercetate de echipele studenţeşti în vara 1938*, ed. I, Bucureşti, Institutul de Ştiinţe Sociale al României, vol. IV, 1942, p. 164-165.

BDD-V2422 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:26:24 UTC)

precum Martin Heidegger, ori Marcel Mauss[14]. Criza care domina satul românesc interbelic avea cauze multiple. Una dintre ele era reprezentată de procesul de *„modernizare"* a vieţii economice şi sociale, materializat începând cu secolul al XIX-lea în înlocuirea relaţiilor tradiţionale (sociale, juridice, economice) cu cele specifice societăţii capitaliste. Procesul de *urbanizare* – în forma pătrunderii influenţelor orăşeneşti (vestimentare, culturale, sociale) şi a maselor de ţărani, din ce în ce mai consistente, ce emigraseră către oraş – contribuia de asemenea la accentuarea degringoladei ce caracteriza satul românesc. Peste toate acestea se suprapunea şi procesul de internaţionalizare (astăzi o numim globalizare) a vieţii naţionale în toate domeniile ei majore.

În contextul astfel creat, Institutul Social Român ia în discuţie chestiunea integrării în scena internaţională[15] şi, în relaţie strânsă cu procesul integrării, problema păstrării şi cultivării identităţii naţionale. Soluţia găsită consta, în principal, în cercetarea satului românesc, ca prim izvor de tradiţie românească, urmată de cercetarea oraşelor patriei, ca formă modernă a identităţii naţionale, studii care împreună –însumate şi elaborate – urmau să dea naştere la ceea ce D. Gusti numea „ştiinţa naţiunii": „Ştiinţa Naţiunii va activa orice mişcare de prefacere în bine a ţării, descoperind condiţiile şi puterea de viaţă şi formând conştiinţa de sine a naţiei; conştiinţa că nu suntem o cultură şi un stat cu forme de viaţă luate după cele din Apus, cu o viaţă socială, economică, culturală şi politică de obârşie împrumutată, ci o *adevărată ţară*, în care locuieşte un *adevărat popor*, pe care nimeni nu are dreptul a le lăsa la o parte şi a le desconsidera"[16]. Se impuneau, în consecinţă, o serie de măsuri care să ofere naţiunii române conştiinţa de sine şi care să-i ghideze viitoarele evoluţii politice, culturale, economice şi sociale. Măsurile luate, parte dintre ele realizate, parte rămase în stadiul de proiect, pot fi catalogate în două mari categorii: directe şi indirecte, după felul în care îşi manifestă influenţa asupra satului românesc.

În categoria măsurilor directe pot fi considerate *campaniile monografice*, continuate de acţiunile *echipelor studenţeşti regale* şi culminând în instituirea, în 1938, a *serviciului social* [17]obligatoriu pentru toţi absolvenţii învăţământului superior. Campaniile monografice aveau dublul rol de informare: pe de o parte, a satului cu care intrau în contact (în forma şezătorilor, conferinţelor publice, bibliotecilor săteşti, muzeelor şi a amintitelor „şcoli ţărăneşti"[18]), pe de altă parte, a statului despre situaţia reală a poporului pe care îl guverna. Mai mult, informarea era împletită cu formarea, atât a tinerilor intelectuali care, astfel, luau contact direct şi personal cu lumea satului, cât şi a ţăranilor, care puteau să cunoască nemijlocit pe „domnii de la oraş" şi să aibă acces la

[14] Cf. majoritatea citatelor din informatorii-ţărani date de Ernest Bernea în *Cadre ale gândirii populare româneşti. Contribuţii la reprezentarea spaţiului, timpului şi cauzalităţii*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1985 (ed. a II-a, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997).

[15] „În 1929 au fost organizate 154 de «comunicări cu discuţii», pe tema «Probleme româneşti în cadrul vieţii internaţionale», ţinute în cele 12 secţii ale Institutului (Social Român, n.n. A. C.)", Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 174.

[16] D. Gusti, *op. cit.*, p. 69.

[17] Ca „instrument de pedagogie socială", cf. Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 392-393

[18] „La noi se concepe cu greu un astfel de obicei şi va trece încă vreme până îl vom putea înrădăcina şi răspândi. În starea în care ne găsim ar fi să avem o ambiţie naivă şi exagerată dacă am vrea să aducem ţăranii la seminarii. De aceea m-am gândit că ar fi bine *să se aducă seminariile la ţară*", D. Gusti, *op. cit.*, p. 54.

BDD-V2422 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:26:24 UTC)

informaţii, tehnici şi tehnologii noi care să-i ajute în viaţa lor de zi cu zi. Scopul final al măsurilor directe nu urmărea nici numai satul, şi nici numai statul, ci îmbinarea celor două într-un proces de conştientizare prin sine a identităţii proprii care să determine în rândul naţiunii române o atitudine activă şi responsabilă în faţa provocărilor lumii moderne. „Cultura" de care vorbea Mircea Eliade, nu era pentru Gusti doar un proces de răspândire a învăţămintelor cărturăreşti şi de afirmare a elitelor intelectuale, ci un „proces de ridicare a nivelului de trai material şi social, nu numai spiritual, al marilor mase. [...] proces social complex de dezvoltare multilaterală a vieţii sociale, prin *efortul deliberat al înşişi oamenilor care trăiau această viaţă, cu dorinţa de a o îmbunătăţi*"[19].

Dovadă că efortul a avut măcar, parţial, succes stă exemplul lui Teofil Frâncu, primarul de la Fundu-Moldovei, care nu numai că a sprijinit demersurile monografiştilor în propria-i comună şi le-a continuat ulterior, dar – din proprie iniţiativă – participă activ şi la campania de la Drăguş din 1929[20]. Ecourile acestei implicări sunt vizibile şi astăzi, la mai bine de optzeci de ani de la evenimentele pomenite[21].

Măsurile indirecte s-au concretizat în diversele iniţiative instituţionale: Fundaţiile Culturale Regale, Enciclopedia României, Muzeul Social, şi legislative: „anteproiectul legii învăţământului primar, anteproiectul învăţământului tehnic profesional, Legea organizării culturii (luată în considerare de Senat pe când celelalte două erau menite a fi depuse la deschiderea Parlamentului, după ce fuseseră puse în discuţie publică), precum şi *Noua programă analitică a şcolii primare şi a şcolii secundare*"[22], pe care D. Gusti şi discipolii săi le-au avut, în sensul elaborării *ştiinţei naţiunii* ca bază a viitoarelor reforme culturale, morale şi politice care să definească cu acurateţe identitatea naţională. De fapt, *cunoaşterea culturală* cuprinsă în ştiinţa naţiunii (prin intermediul proiectatelor monografii sociologice ale tuturor satelor şi oraşelor ţării) avea menirea de a oferi o bază reală pentru configurarea unui *ideal moral* care să fie urmărit în definirea identităţii naţionale (*etica naţiunii*[23]), proces care urma să fie adecvat atât idealului urmărit (definit de etica naţiunii), cât şi tradiţiilor şi realităţilor deja existente (proces ce ar fi constituit *politica naţiunii*[24]). Reformele preconizate, ce intenţionau să transforme statul politic într-unul cultural, porneau de la această bază teoretică, şi urmăreau să dea procesului de modernizare a României, în context internaţional, un caracter firesc, urmăritor tradiţiilor autohtone: „Naţiunile nu pot râvni însă decât la cultura lor proprie. Aşezarea lor geografică particulară, un anume aluat uman, imprimă la tot ce dau şi la tot ce ajung o pecete specifică. *Programul lor social*

[19] Cf. Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 284.
[20] *Idem*, pp. 142, 275 ş. u..
[21] Pentru informaţii în acest sens cf. site-ul oficial al comunei Fundu-Moldovei: http://www.fundu-moldovei.ro/cultura/dimitrie_gusti.htm.
[22] D. Gusti, *op. cit,* pp. 56-57.
[23] „Până acum singurul izvor temeinic pentru *etica naţiunii* a fost istoria naţională. Se cere însă o cunoaştere mai amănunţită pe care n-o poate da decât ştiinţa realităţii naţionale, ştiinţa naţiunii. Pe temeiul acesteia se va putea stabili în sfârşit adevăratul *ideal naţional*, care să nu însemneze o înstrăinare, o îndepărtare de la linia istorică a neamului, ci o desvoltare maximă spre desăvârşire, a tuturor putinţelor lui fireşti", D. Gusti, *Ştiinţa Naţiunii* în ******Enciclopedia României***, ed. şi vol. cit., p. 30b.
[24] „S-a crezut multă vreme în puterea nelimitată a legilor şi a reformelor politice. S-a crezut că e de ajuns să se voteze o constituţie, ca o ţară să devină stat constituţional şi să aibă moravuri constituţionale. Experienţa aceasta s-a dovedit dezastruoasă. [...] În acest sens *nici dreptul, nici politica nu sunt marfă de import, ci expresii ale realităţii naţionale*", *Idem*, p. 25a.

BDD-V2422 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:26:24 UTC)

nu poate consista astfel în reproducerea a ceea ce au realizat alte naţiuni, ci în găsirea modalităţii de expresie a virtualităţilor proprii (s.a.)"[25].

Dintre proiectele elaborate de Şcoala Sociologică a lui D. Gusti, realizate au fost doar Fundaţiile Culturale Regale, a căror activitate s-a diminuat din 1939, când profesorul a fost înlăturat de la conducerea lor, Muzeul Satului ca parte integrată Muzeului Social (în cadrul căruia se preconiza şi funcţionarea unui muzeu dedicat viitorului, „satului nou" românesc), corpusul de texte monografice, precum şi participarea la o serie de Expoziţii Internaţionale. Iniţiativele legislative nu s-au bucurat de suportul clasei politice iar sprijinul Casei Regale (în speţă a Fundaţiei Culturale Pricipele, ulterior Regele Carol), atâta cât a fost, a încetat odată cu precipitarea evenimentelor istorice din anii 1939-1940 şi odată cu începerea dictaturii regale. Războiul ce a urmat, instaurarea regimului comunist, dar şi diversele curente reformatoare post-decembriste, nu au continuat linia promovată de Şcoala lui D. Gusti. În contextul actual, statul român – încă unul eminamente *politic* – refuză cu obstinaţie sursele identităţii naţionale româneşti (aşa cum le identificase, descrisese şi conceptualizase Şcoala Sociologică de la Bucureşti), căutând, fără un program anume, „modele", pe un mal şi celălalt al Atlanticului, pe care apoi să le impună realităţii româneşti tot aşa cum, odinioară, ţăranii îşi stăpâneau pământul: de-a valma.

Identity of the Traditional Village in the Context of the State Social Policies Between the Two World Wars

For the newly created Romanian unitary state (1918), the period between the two World Wars was full of major social, economic and cultural changes. The intense modernizing process entailed a quick change of the traditional mentalities. It was under this pressure that a chain of "sociological monographic campaigns" were undertaken by the Romanian Social Institute led by Dimitrie Gusti. The initiative enjoyed the support of the state through the contributions of the Royal Cultural Foundations, and it was destined not only to discover and preserve relics of the traditional Romanian village and to identify the dissolution stage of the traditional structures, but also to check the pace of the modernizing process, so that it might be perceived as a natural becoming of the different domains of the village life (including customs, the traditional joint property system, and even sanitary habits).

[25] Anton Golopenţia, *Date statistice asupra situaţiei de fapt [a învăţământului din România]* (1934) în *Opere complete*, vol. II *Statistică, demografie şi geopolitică*, editat, alcătuit şi adnotat de prof. dr. Sanda Golopenţia, introducere şi evocare de Acad. prof. Vladimir Trebici, Bucureşti, Editurile Enciclopedică şi Univers Enciclopedic, 2002, p. 264.

BDD-V2422 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:26:24 UTC)